

УДК 630.2

Р. В. ГОЛОВАЧ * †

**ПРОДУКТИВНІСТЬ ПРИРОДНИХ ДЕРЕВОСТАНІВ ДУБА ЗВИЧАЙНОГО
У СВІЖІЙ КЛЕНОВО-ЛИПОВІЙ ДІБРОВІ ЛІВОБЕРЕЖНОГО ЛІСОСТЕПУ***Український науково-дослідний інститут лісового господарства та агролісомеліорації ім. Г. М. Висоцького*

На основі баз даних лісовпорядкування досліджено продуктивність природних дубових деревостанів Лівобережного Лісостепу. Проведено порівняння фактичної і потенційної продуктивності природних деревостанів дуба звичайного у свіжій кленово-липовій діброві. Визначено показник використання типологічного потенціалу окремо для деревостанів насінневого і порослевого походження.

Ключові слова: дуб звичайний, продуктивність, використання типологічного потенціалу.

До завдань лісового господарства входить отримання більшої кількості деревини вищої якості з одиниці площі та зменшення періоду вирощування технічно стиглих лісостанів. Для успішного вирішення цих завдань потрібно враховувати закономірності росту й розвитку деревних порід у лісостанах, розуміти сутність процесів, які забезпечують прискорене накопичення органічної маси в лісах [3].

Дослідження продуктивності природних дубових деревостанів Лівобережного Лісостепу проведено нами на основі баз даних лісовпорядкування, які аналізували за алгоритмом, розробленим і апробованим раніше на матеріалах стосовно лісогосподарських підприємств Харківської, Сумської, Полтавської, Чернігівської й Луганської областей [1].

У Лівобережному Лісостепу найпоширенішими є дубові деревостани, які ростуть на площі 302,7 тис. га, у тому числі на 105,03 тис. га – штучні ліси і на 197,70 тис. га – природні.

Основні таксаційні показники природних деревостанів дуба звичайного насінневого та вегетативного походжень у Лівобережному Лісостепу наведено у табл. 1.

Таблиця 1

**Середні таксаційні показники природних насінневих і вегетативних деревостанів
дуба звичайного у Лівобережному Лісостепу**

Походження	Площа, тис. га	Запас, млн.м ³	D, см	H, м	Повнота	Бонітет	M, м ³ / га	A, років
Вегетативне	179,45	46,40	31,5	23,4	0,69	II,20	259	85
Насінневе	18,21	4,96	33,3	23,7	0,67	I,84	272	92
Сума	197,70	51,36	–	–	–	–	–	–
Середнє	–	–	31,6	23,4	0,69	II,17	260	86

Середня зміна запасу природних дубових деревостанів сягала 3,1 м³.

Більшість природних деревостанів дуба звичайного (58 %) ростуть на ділянках із типом лісу D₂-к-лД, саме тому цей тип лісу було вибрано нами для визначення рівня використання типологічного потенціалу (ВЛП). Цей показник є дуже важливим у веденні лісового господарства, тому що урахування особливостей лісорослинних умов дасть змогу отримувати максимальні економічні вигоди без зниження екологічних властивостей деревостанів.

При аналізі вікової структури природних дубових деревостанів лівобережного лісостепу у свіжій кленово-липовій діброві було об'єднано по кілька класів віку у групи класів віку і побудовано відповідні діаграми (рис. 1). З наведеного розподілу видно, що в деревостанах насінневого і порослевого походжень переважають насадження IX – XII класів віку (67 %).

Фактичну продуктивність природних деревостанів дуба звичайного у Лівобережному Лісостепу в свіжій кленово-липовій діброві наведено на рис. 2. Середні діаметри порослевих і насінневих деревостанів у молодому віці близькі до потенційних (у порослевих навіть перевищують потенційні), але з часом темпи росту знижуються і у віці 120 років середній

* © Р. В. Головач, 2008

† Керівник – член-кор. УААН, доктор с/г наук, проф. В. П. Ткач

діаметр деревостанів насінневого походження поступається потенційному на 4,1 см, а порослевого – на 5,8 см.

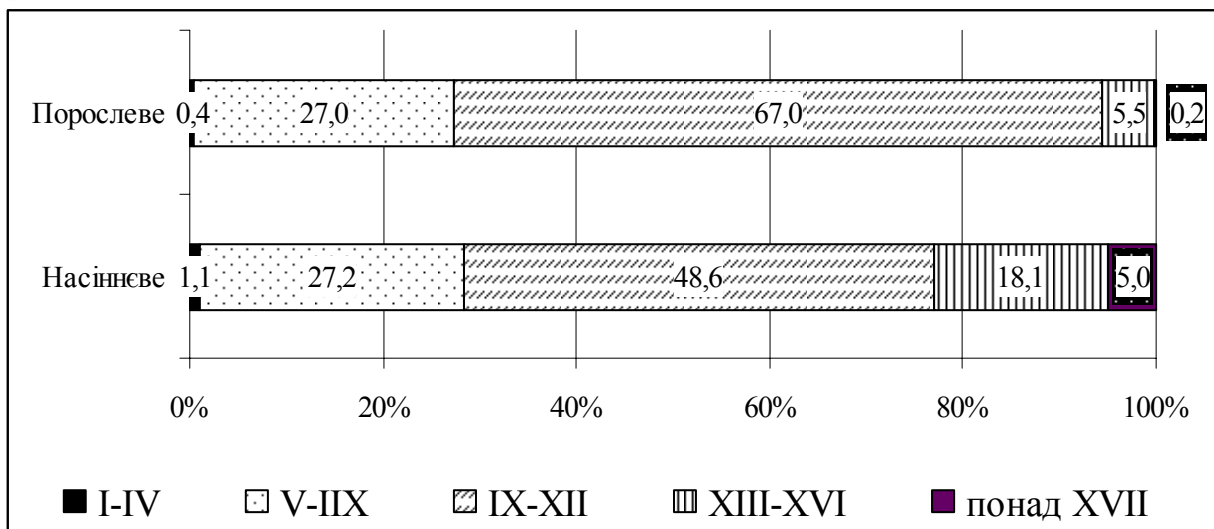

Рис. 1 – Розподіл площі природних деревостанів дуба звичайного за групами класів віку

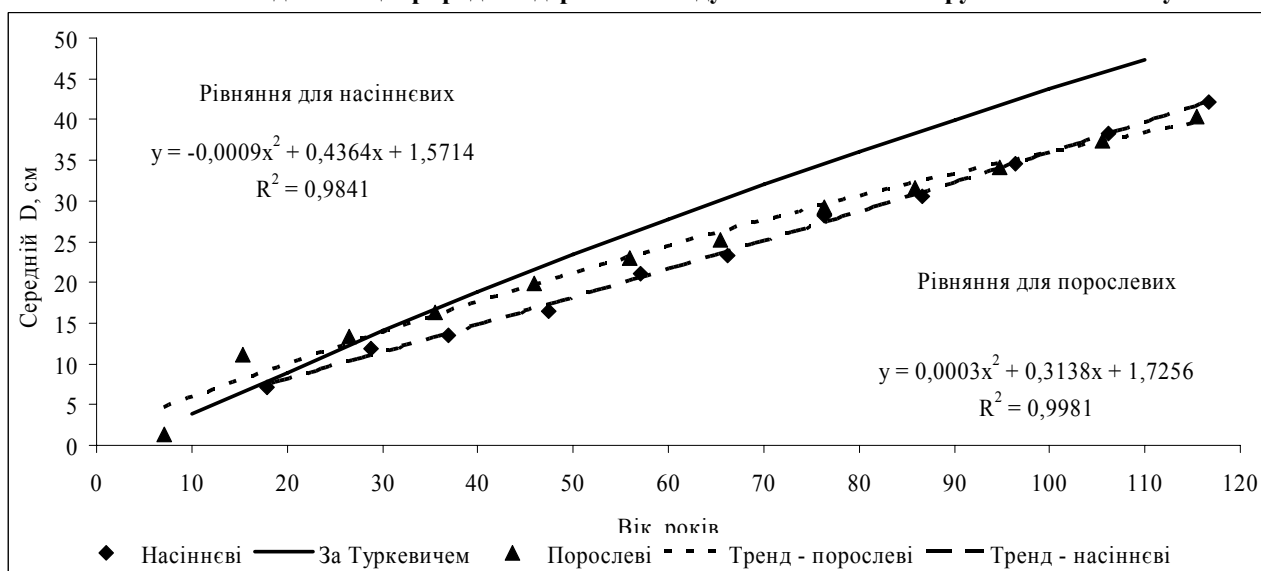

Рис. 2 – Порівняння середніх діаметрів деревостанів насінневого та порослевого походження і потенційного діаметра за І. Туркевичем [2]

У молодому віці середні висоти порослевих і насінневих деревостанів близькі до потенційних, але з часом знижують темпи росту і у віці 120 років середні висоти деревостанів насінневого походження менші від потенційних на 0,9 м, а порослеві на 1,7 м (рис. 3).

Потенційні запаси деревостанів порослевого походження перевищують фактичні від 26,92 м³ у I класі віку до 250,91 м³ у XII класі віку, деревостанів насінневого походження – від 44,2 м³ у II класі віку до 231,20 м³ у XI класі віку (рис. 4). Спочатку деревостани порослевого походження мають більшу продуктивність, ніж деревостани насінневого походження, але після VI класу віку деревостани насінневого походження стають продуктивнішими. До шістдесятирічного віку фактичні запаси деревостанів більш-менш наближаються до потенційних, а у більш старшому віці помітно поступаються ним.

Потенційна зміна запасу значно більша за фактичну зміну запасу деревостанів насінневого і порослевого походження (рис. 5). У деревостанах порослевого походження до сорокарічного віку спостерігається стрімке зростання змін запасу з 0,72 до 3,82 м³, а потім

цей показник поступово зменшується. У деревостанах насіннєвого походження зміна запасу поступово збільшується до 3,76 м³ у восьмидесятирічному віці, а потім поволі зменшується.

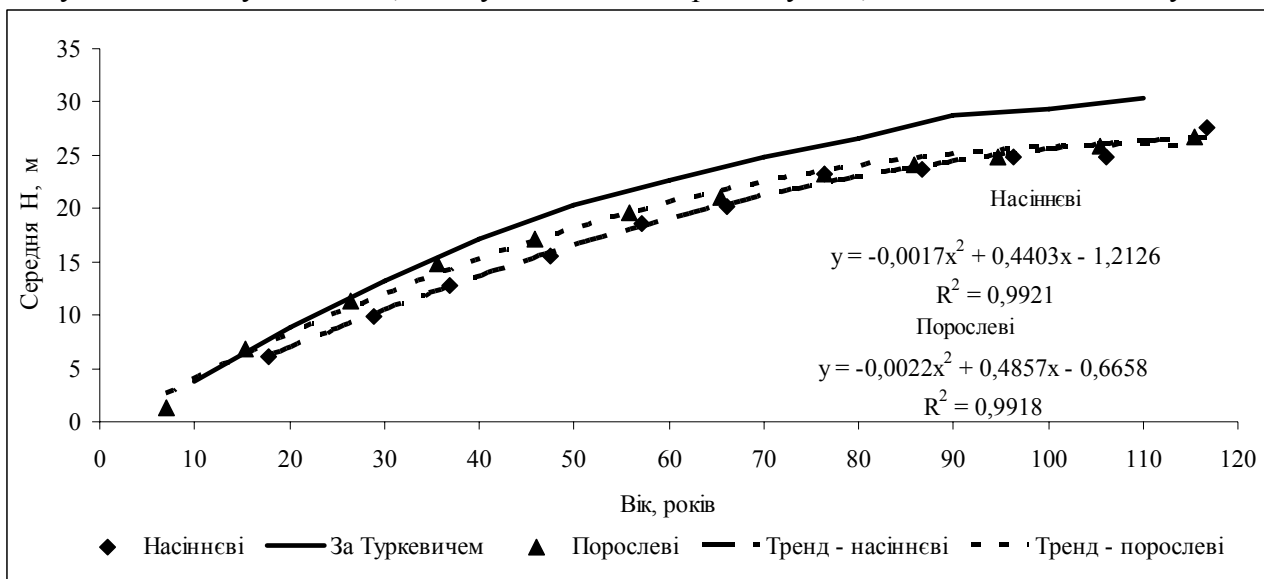

Рис. 3 – Порівняння середніх висот деревостанів насіннєвого та порослевого походження і потенційної висоти за І. Туркевичем [2]

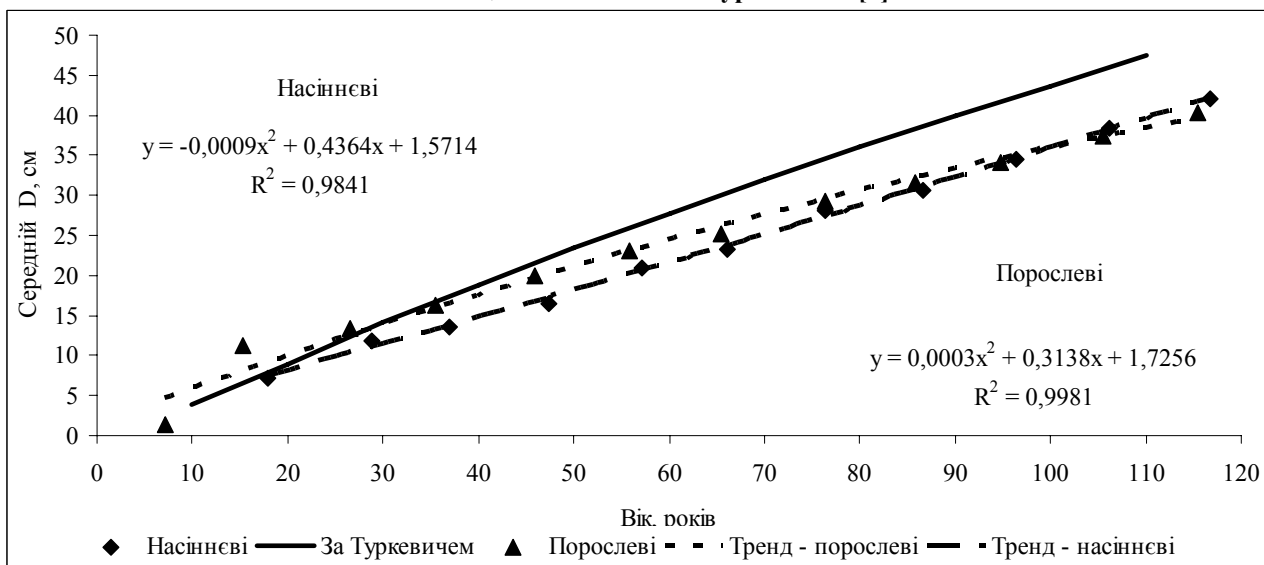

Рис. 4 – Порівняння середніх запасів деревостанів насіннєвого та порослевого походження і потенційного запасу за І. Туркевичем [2]

Зміни показника використання типологічного потенціалу з віком зображені на рис. 6. У деревостанах вегетативного походження значення цього показника різко збільшується до IV класу віку, в якому він набуває максимального значення. У деревостанах насіннєвого походження показник використання типологічного потенціалу поступово збільшується до VIII класу віку, а потім зменшується.

Для деревостанів насіннєвого походження середній показник використання типологічного потенціалу становить 62,3 %, а порослевого – 59,9 %, тобто деревостани насіннєвого походження на 2,4 % краще його використовують. Найнижчий показник використання типологічного потенціалу в деревостанах насіннєвого походження виявлено у II класі віку (42,6 %), а в деревостанах порослевого походження – у I класі віку (15,9 %).

Найвище значення використання типологічного потенціалу в деревостанах насіннєвого походження виявлено в VIII класі віку (69,6 %), а в деревостанах порослевого походження – у IV (69,5 %).

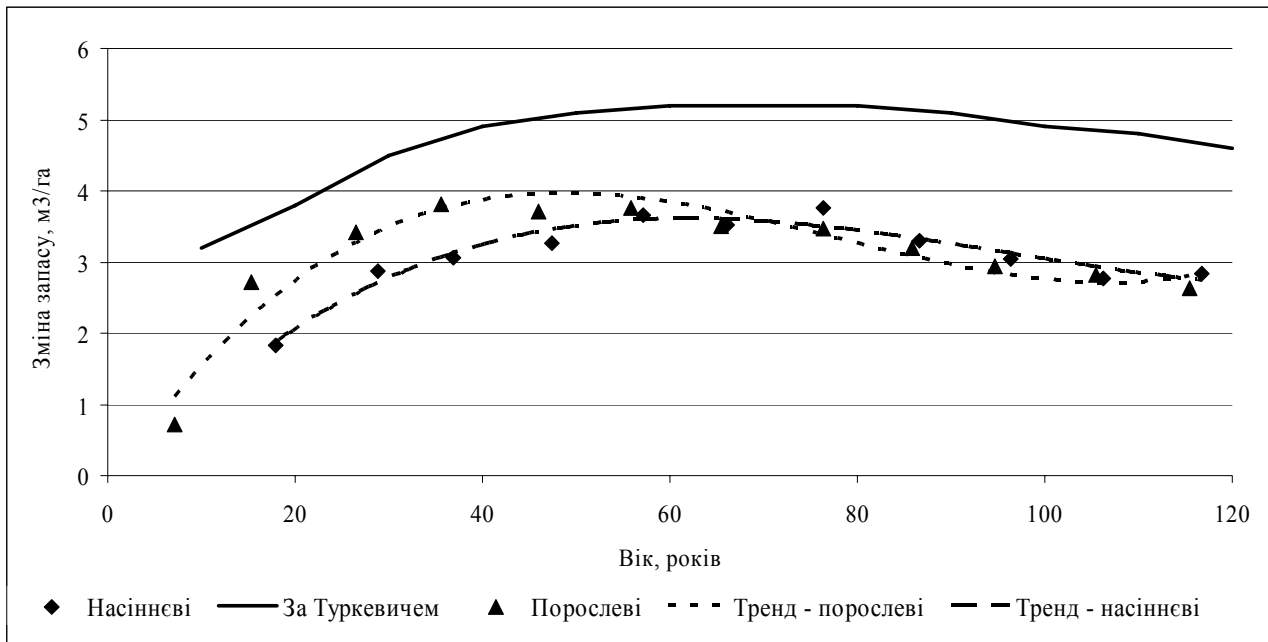

Рис. 5 – Порівняння середньої зміни запасу деревостанів насіннєвого та порослевого походжень і потенційної зміни запасу [2]

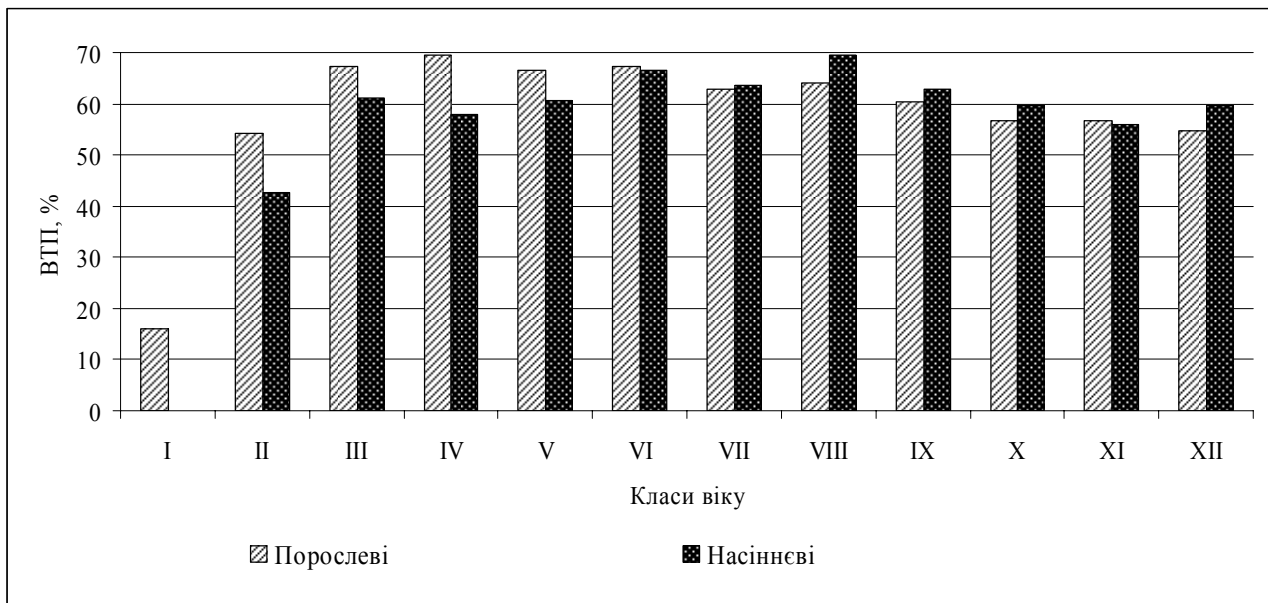

Рис. 6 – Зміни показника використання типологічного потенціалу з віком

Середнє значення показника використання типологічного потенціалу для деревостанів насіннєвого походження становить 62,3 %, а порослевого – 59,9%, тобто деревостани насіннєвого походження на 2,4% краще використовують типологічний потенціал.

Висновки. Показник використання типологічного потенціалу в деревостанах природного походження Лівобережного Лісостепу дуже низький, а втрати при веденні лісового господарства сягають 37,7 % у деревостанах насіннєвого походження і 40,1 % у деревостанах порослевого походження. Якщо перерахувати ці дані на кількість деревини, яку лісове господарство втрачає через низьке використання типологічного потенціалу, то загалом на всю площу лише у в свіжій кленово-липовій діброві природних дубових деревостанів Лівобережного Лісостепу втрати становитимуть 21,2 млн. м³.

Продуктивність природних деревостанів дуба звичайного у Лівобережному Лісостепу вкрай низька, типологічний потенціал використовується неповною мірою. Тому необхідно розробити і впровадити заходи щодо підвищення продуктивності деревостанів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Ведмідь М. М., Мешкова В. Л., Жежжун А. М. Алгоритм для виявлення ділянок малоцінних молодняків у дібровах за матеріалами лісовпорядкування // Лісівництво і агролісомеліорація. – 2006. – Вип. 110. – С. 54 – 58.
2. Остапенко Б. Ф., Ткач В. П., Салтиков А. М. Регіональне лісівництво : методичні рекомендації до виконання курсової роботи. – Х., 2005. – 45 с.
3. Свириденко В. С. Бабіч О. Г. Киричок Л. С. Лісівництво : Підручник. – К.: Арістей, 2004. – 544 с.

Golovach R. V.

PRODUCTIVITY OF NATURAL OAK STANDS IN A FRESH MAPLE-LIME OAKERY OF THE LEFT-BANK FOREST-STEPPE

Ukrainian Research Institute of Forestry & Forest Melioration named after G.M.Vysotsky

Using forest inventory databases, productivity of natural oak forests in the Left-bank Forest-Steppe was investigated. Comparison of actual and potential productivity of natural oak forests in a fresh maple-lime oakery was carried out. Index of typological potential use was determined for oak stands both generative and vegetative origin.

Key words: *Quercus robur* L., productivity, use of typological potential.

Головач Р. В.

ПРОДУКТИВНОСТЬ ПРИРОДНЫХ ДРЕВОСТОЕВ ДУБА ЧЕРЕШЧАТОГО В СВЕЖЕЙ КЛЕНОВО-ЛИПОВОЙ ДУБРАВЕ ЛЕВОБЕРЕЖНОЙ ЛЕСОСТЕПИ

Украинский научно-исследовательский институт лесного хозяйства и агролесомелиорации им. Г. Н. Высоцкого

На основе баз данных лесоустройства исследована производительность естественных дубовых древостоев Левобережной Лесостепи. Проведено сравнение фактической и потенциальной продуктивности природных древостоев дуба обыкновенного в свежей кленово-липовой дубраве. Определен показатель использования типологического потенциала отдельно для древостоев семенного и порослевого происхождения.

Ключевые слова: дуб черешчатый, продуктивность, использование типологического потенциала.

Одержано редколегією 2.09.2008 р.